

آسیب‌شناسی میزان اجرای فنون تدریس نگارش در مقطع کارشناسی رشته‌ی زبان و ادبیات عربی از نظر اساتید و دانشجویان

عیسی متقی‌زاده^{۱*}، احمد حیدری^۲، نورالدین پروین^۳

- ۱- استادیار گروه زبان و ادبیات عربی دانشگاه تربیت مدرس
- ۲- دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عربی دانشگاه تربیت مدرس
- ۳- دانشجوی دکترای زبان و ادبیات عربی، دانشگاه رازی کرمانشاه

motaghizadeh@modares.ac.ir

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۷/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱۰/۲۶

چکیده:

در تدریس نگارش، روش‌های تدریس نقش اساسی را در یادگیری زبان‌آموز ایفا می‌کند و از آنجایی که هدف نگارش حفظ کردن زبان‌آموز از اشتباه در نوشتار است، به‌کارگیری فنون‌هایی که نگارش را به‌صورت عملی و کاربردی آموزش می‌دهد، در یادگیری زبان‌آموز اهمیت اساسی دارد. در ایران علی‌رغم اینکه در مقطع کارشناسی رشته‌ی زبان و ادبیات عربی شش واحد درسی به نگارش اختصاص داده شده است، اما باز هم دانشجویان در مرحله‌ی کاربرد و نگارش مشکل دارند؛ زیرا سال‌هاست که نگارش با روش‌های قدیمی تدریس می‌شود و بسیاری از اساتید از روش‌های مناسب آموزش نگارش استفاده نمی‌کنند. پژوهش حاضر می‌کوشد تا با روش پیمایشی و ابزار پرسشنامه، میزان اجرای سرفصل معین‌شده، روش‌های تدریس و ارتباط نگارش با دیگر مهارت‌های زبانی (مکالمه، خواندن و...) را بررسی و راهکارهای مناسب را بیان کند. جامعه‌ی آماری پژوهش، شامل هشتاد نفر از دانشجویان ترم پنجم به بعد مقطع کارشناسی و اساتید رشته‌ی زبان و ادبیات عربی در دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبایی، بهشتی و خوارزمی است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که چالش عمده‌ی تدریس نگارش: تعامل نداشتن اساتید مهارت‌های زبانی با یکدیگر، بی‌توجهی به فنون مناسب تدریس نگارش، و استفاده‌ی محدود از امکانات و تجهیزات آزمایشگاهی است.

کلیدواژه‌ها: آموزش زبان عربی، فنون تدریس، مهارت‌های زبانی، نگارش.

مقدمه

آموزش نگارش یکی از اصل‌های مهم در فراگیری هر زبانی است و در کنار دیگر مهارت‌ها یعنی خواندن، تکلم (گفتاری) و گوش‌دادن، نقش مهمی در تسلط بر یک زبان خارجی ایفا می‌کند.

از جمله پیشرفت‌های به‌دست آمده‌ی مرتبط با رشته‌ی زبان و ادبیات عربی در سیستم آموزشی کشور این است که رفته‌رفته دانشگاه‌ها، دانشجویان را به نوشتن مقاله و پایان‌نامه به زبان عربی ملزم می‌کنند؛ ولی سؤال این است که آیا بستر این‌گونه اقدام فراهم شده است؟ با نگاهی ژرف به روش‌های تدریس نگارش در دانشگاه‌های ایران، به نظر می‌رسد مشکلاتی مانع تحقق اهداف سرفصل تعیین‌شده، گردیده است؛ از جمله مشکلات موجود: قدیمی‌بودن روش‌های تدریس و نبود کتاب درسی مناسب را می‌توان نام برد.

این جستار بر آن است که در ادبیات نظری خود با بهره‌گیری از نظریات متخصصان آموزش عربی و نظریه‌پردازان غربی، فنون مناسب تدریس نگارش عربی را در اختیار اساتید و دانشجویان قرار دهد و از سوی دیگر میزان اجرای این روش‌ها را توسط اساتید در دانشگاه‌های ذکرشده (تهران، علامه طباطبایی، شهید بهشتی، خوارزمی) بررسی کند.

سؤال‌های پژوهش

۱. دانشجویان تا چه میزان معتقدند که اساتید، فنون مناسب تدریس را به‌کار می‌گیرند؟
 ۲. از نظر دانشجویان، اساتید چه مدت زمانی را به تدریس قواعد نگارش اختصاص می‌دهند؟

۳. به نظر اساتید، آن‌ها تا چه میزان در اجرای فنون تدریس نگارش موفق بوده‌اند؟

فرضیات پژوهش

۱. از نظر دانشجویان، اساتید به فنون مربوط به رایج‌ی اطلاعات پیش‌زمینه‌ای، تدریس مشارکتی، به‌خصوص در انتخاب موضوع و تصحیح به‌عنوان فنون مناسب تدریس، در سطح متوسط و استفاده از امکانات و ابزارهای آموزشی در زمینه‌ی تدریس نگارش، کمتر توجه

می‌کنند.

۲. از نظر دانشجویان، بیشتر وقت کلاس (نگارش)، صرف تدریس دروس دیگری مانند صرف و نحو و... می‌شود و این نشان از بی‌توجهی و اهمیت ندادن به ارتباط بین دروس ارایه‌شده در دوره‌ی کارشناسی، به‌ویژه دروس مهارت‌های زبانی، است.

۳. اساتید نیز معتقدند اطلاعات پیش‌زمینه‌ای و تدریس مشارکتی را در حد متوسط و امکانات آموزشی را کمتر به‌کار می‌گیرند؛ زیرا در مراکز آموزشی، محدودیت وسایل وجود داشته است.

روش، جامعه‌ی آماری و روش نمونه‌گیری پژوهش

در این تحقیق برای به‌دست آوردن اطلاعات و دیدگاه‌ها از روش پیمایشی استفاده شده است. در روش تحقیق پیمایشی، محقق از طریق پرسشنامه یا مصاحبه در مورد آنچه که هست به مشاهده می‌پردازد. روش پیمایش روشی است که در آن از گروه‌های معینی از افراد خواسته می‌شود به تعدادی پرسش مشخص پاسخ دهند این پاسخ‌ها مجموعه اطلاعات تحقیق را تشکیل می‌دهد (عبدالمیر، ۲۰۰۷م: ۴۸). جامعه‌ی آماری پژوهش، دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبایی، شهید بهشتی و خوارزمی است. و نمونه‌ی آماری شامل هشتاد دانشجو از ترم پنجم به بعد مقطع کارشناسی و هشت استاد رشته‌ی زبان و ادبیات عربی این دانشگاه‌هاست، که به تدریس مهارت‌های زبانی مشغول‌اند. دانشجویان به‌صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق، پرسشنامه است که برای دو گروه دانشجویان و اساتید آماده شده است. هر دو پرسشنامه، مشابه بوده و چهار متغیر دارند که به‌ترتیب عبارت‌اند از:

۱. استفاده‌ی اساتید از فنون تدریس برای یادگیری نگارش؛
۲. استفاده‌ی اساتید از فنون تدریس مناسب برای آشناکردن دانشجویان با منابع مختلف مرتبط با موضوع نگارش؛
۳. استفاده‌ی اساتید از فنون مناسب برای تدریس فعال و گروهی نگارش هنگام انتخاب موضوع و تصحیح خطا؛

۴. استفاده‌ی اساتید از فنون مناسب برای به‌کارگیری امکانات و تکنولوژی روز در تدریس نگارش.

در پرسشنامه از طیف لیکرت^۱ استفاده شده است؛ به‌گونه‌ای که عدد یک نشان‌دهنده‌ی ارزش خیلی کم و عدد پنج نشان‌دهنده‌ی ارزش بالاست.

پیشینه‌ی پژوهش

در زمینه‌ی نقد و بررسی درس نگارش و آموزش زبان، پژوهش‌های محدودی انجام گرفته است که از جمله‌ی آن:

متقی‌زاده و دیگران (۱۳۹۲ش) در پژوهشی باعنوان «میزان اجرای روش‌ها و فنون تدریس قواعد در مقطع کارشناسی رشته‌ی زبان و ادبیات عربی از نظر اساتید و دانشجویان» پژوهشگران این پژوهش معتقدند که در فرایند تدریس قواعد، چندان اقبالی به استفاده از تکنولوژی و تدریس فعال و گروهی دیده نمی‌شود.

نرگس گنجی و مریم جلالی (۱۳۹۰ش) در مقاله‌ی «الأسباب الكامنة وراء نقص الكفاءة اللغوية لطلاب الجامعات الإيرانية في كتاباتهم بالعربية» که به‌صورت عملی، بر دانشجویان دو دانشگاه اصفهان و کاشان انجام داده‌اند، به این نتیجه رسیده‌اند که خطاهای دانشجویان، بیشتر به‌خاطر تداخل زبانی بین زبان فارسی و عربی و دشواری بودن قواعد است. این پژوهش، تنها بر خطاهای صرفی، نحوی دانشجویان تأکید می‌کند.

متقی‌زاده و دیگران (۱۳۸۸ش) در مقاله‌ای با موضوع «تحلیل و بررسی عوامل ضعف دانشجویان رشته‌ی زبان و ادبیات عربی در مهارت‌های زبانی از دیدگاه اساتید و دانشجویان این رشته» که به‌صورت میدانی انجام گرفته بود، عوامل ضعف را در روش‌های نادرست تدریس، نبود یک بسته‌ی جامع آموزشی و ناکارآمد بودن کلاس‌های آزمایشگاه و... می‌دانند.

قائمی (۱۳۸۶ش) در مقاله‌ی «آموزش مهارت نوشتن در ایران، موانع و راهکارها» از جمله مهم‌ترین مشکلات نگارش در رشته‌ی عربی را نبود کتاب جامع در این حوزه می‌داند.

مخزومی و دیگران (۱۴۱۰ق) در مقاله‌ای به نام «دراسة میدانیة للأسالیب المستخدمة فی تقویم الإنشاء العربی فی المدارس الثانویة فی محافظة إربد» نتایج این تحقیق که به صورت میدانی انجام گرفته بود و برگه‌های تصحیح اساتید مختلف را بررسی کرده بود، نشان داد که فرایند تصحیح به شکل مناسبی انجام نمی‌گیرد و باید دقت و وقت بیشتری صرف ارزش‌گذاری و تصحیح دقیق انشای دانش‌آموزان کرد.

گنجی و چلائسی پیکانی (۱۳۸۷ش) «تداخل و تأثیر آن در نگارش عربی دانشجویان فارسی‌زبان»: یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که قسمت عمده‌ای از خطاهای نگارشی دانشجویان این رشته، ناشی از تأثیرپذیری منفی زبان‌آموز از الگوهای ساختاری زبان فارسی است

نجاریان (۱۳۸۴ش) در مقاله‌ای با عنوان «درس الإنشاء، المشاكل و الحلول»: به بررسی خطاهای دانشجویان در نگارش پرداخته و نمونه‌هایی از تداخل در ترکیب اضافی و وصفی بیان کرده است.

هیچ‌کدام از این پژوهش‌های انجام‌گرفته به بررسی میزان اجرای فنون تدریس نگارش در رشته‌ی زبان و ادبیات عربی در دانشگاه‌ها نپرداخته‌اند. عمده توجه تحقیقات مشابه به مسائل صرفی، نحوی در مسئله‌ی نگارش بوده است؛ درحالی‌که توجه به فنون تدریس، یکی از ضرورت‌های فراگیری زبان است که کمتر به آن اهمیت داده شده است.

مقاله‌ی حاضر می‌کوشد با تکیه بر مبانی نظری و آرای متخصصان و نظریه‌پردازان در امر آموزش زبان و به روش میدانی به آسیب‌شناسی درس نگارش در دانشگاه‌های ایران بپردازد.

ادبیات نظری پژوهش

نگارش و اهداف آن

مطالعه‌ی زبان عربی با تمام گرایش‌های آن هدفی را دنبال می‌کند و آن هم تواناساختن دانشجو به نگارش و بیان صحیح افکار و احساسات خویش است (السقطی، ۱۹۵۵م: ۳۰۹). آموزش زبان در درجه‌ی اول به دنبال آن است که دانشجو را در نگارش و مکالمه توانا سازد (معروف، ۱۹۹۱م: ۲۰۴).

نگارش در اصطلاح، همان تکلیف مدرسه‌ای است که در یک چارچوب تکامل‌یافته و معین سیر می‌کند و هدف آن توانمندکردن دانشجو تا مرحله‌ای که بتواند افکار و احساسات و مشاهدات و تجربه‌های خود را در قالب نگارش به شکل صحیح و در یک نظام فکری تعیین‌شده و مشخص بیان کند (همان: ۲۰۷).

نگارش به صورت‌های مختلفی از جمله: نوشتن پایان‌نامه، مقالات، یادداشت‌برداری‌ها و گزارش و خاطره‌نویسی و... نمود پیدا می‌کند؛ زیرا که مهم‌ترین ثمره‌های فرهنگی ادبی و زبانی به‌شمار می‌آید؛ پس بایستی اهمیت ویژه‌ای به آن داده شود (الربابی، ۲۰۰۹: ۱۱۶). موارد زیر از اهداف تعیین‌شده در سرفصل شورای عالی برنامه‌ریزی آموزش عالی برای درس نگارش است:

- تمرین و خواندن و نوشتن متون پیچیده و پیشرفته؛
- خواندن متون ادبی و دیگر متون پیشرفته؛
- نوشتن متون پیشرفته. (سرفصل مصوب سال ۱۳۸۹ش: ۱۵)

فنون تدریس نگارش

متخصصان امر آموزش زبان عربی و نظریه‌پردازان غربی، برای آموزش نگارش، فنونی را مطرح کرده‌اند، آشنایی و به‌کارگیری این راهبردها و فنون تدریس می‌تواند در توسعه‌ی آموزش زبان عربی و تحقق اهداف آموزش نگارش در این رشته، نقش بسزایی داشته باشد. ازجمله فنونی که برای این درس تعیین شده عبارت‌اند از:

دادن اطلاعات پیش‌زمینه‌ای

ارایه‌ی اطلاعات پیش‌زمینه‌ای، خواننده‌ی یک متن را جهت فهم بیشتر یاری می‌کند. هاریس و اسمیت در الگویی که برای خواندن و فهم متن ارائه کرده‌اند، اولین مرحله را داشتن اطلاعات پیش‌زمینه در مورد متن دانسته‌اند (متقی‌زاده و دیگران، ۱۳۹۱ش: ۱۷۷) این امر در درس نگارش نیز می‌تواند صادق باشد.

بهرتر است در مورد موضوعات انتخاب‌شده برای نگارش، ابتدا به‌صورت شفاهی بحث و

بررسی شود؛ زیرا این عامل باعث بالارفتن سطح نگارش دانشجویان شده و آن‌ها را بسیار یاری می‌کند (مدکور، ۱۹۹۱م: ۲۹۲)؛ پس شایسته است استاد، دانشجویان را به مجموعه منابع و مراجعی که آن‌ها را برای نوشتن نگارش در موضوعات مختلف یاری دهد، راهنمایی کند (همان: ۲۹۲)؛ زیرا هنگامی که دانشجویان نتوانند با موضوعات پیشنهادی استاد ارتباط برقرار کنند، بدون شک در نوشتن ضعیف ظاهر شده و این‌گونه است که بی‌رغبتی خود را نسبت به این درس اعلام می‌کنند (الطاهر، ۱۹۸۴م: ۴۰).

معلم از هر روش یا الگویی که در تدریس استفاده کند با مواردی برخورد خواهد کرد که باید درباره‌ی آن‌ها با دانش‌آموزان بحث کند. این روش، الگوی مستقلى نیست بلکه راهبرد یا جریانی از مراحل تدریس است که در اغلب الگوهای تدریس به‌کار می‌رود و به‌صورت صحبت و سؤال کردن معلم در کلاس نمود پیدا می‌کند (صفوی، ۱۳۸۲ش: ۱۲۷-۱۲۸).

انتخاب موضوع انشا و ویژگی‌های آن

انتخاب موضوع بایستی متناسب با فضای ذهنی دانشجو، سن و محیط او و به‌دور از پیچیدگی باشد تا بتواند به‌آسانی با آن ارتباط برقرار کرده و با علاقه، آن را دنبال کند (الدسوقی، ۱۹۴۳م: ۸۶).

بایستی موضوعات پیشنهادی استاد متنوع باشد و بهتر آن است که انتخاب به دانشجویان واگذار شود یا حداقل با استاد در مشخص نمودن آن مشارکت داشته تا برای نوشتن در مورد آن انگیزه‌ی کافی داشته باشند (مدکور، ۱۹۹۱م: ۲۹۱). بحث‌کردن یکی از شیوه‌های آموزشی فعال و دیرینه است که اهمیت خاصی دارد، این روش مثلث پویای تدریس را شکل می‌دهد (فتحی‌آذر، ۱۳۸۷ش: ۲۸۱). هرچه شاگردان بیشتر با یک موضوع دست‌وپنجه نرم کنند، تسلط آنان بر لغات و اصطلاحات لازم گسترش می‌یابد و مشکل، درواقع پیدا کردن موضوع‌های کافی نیست، بلکه گسترش دادن موضوعات خوبی است که داریم (آن‌ریمز، ۱۳۷۰ش: ۱۲).

اما به‌طور کلی، یک استاد در رابطه با انتخاب موضوع، یکی از سه روش زیر را پیش‌رو دارد:

الف) استاد یک موضوع را انتخاب و دانشجویان را ملزم به نوشتن در مورد آن می‌کند.

ب) استاد سه موضوع را مطرح کرده و دانشجویان را در انتخاب یکی از آن‌ها مختار می‌کند.

ج) به دانشجویان این فرصت را بدهد که خود، در مورد یک موضوع واحد به توافق برسند (عطا، بی تا: ۲۲۴).

باتوجه به نقل قول‌های ذکرشده، شیوه‌ی سوم بر دیگر شیوه‌ها برتری دارد؛ زیرا این شیوه‌ی مشارکتی به دانشجویان انگیزه‌ی مضاعف می‌بخشد؛ اما مجموعه‌ای از شرط‌ها نیز برای موضوع انشا در نظر گرفته‌اند؛ از جمله:

الف) دقت، وضوح و آشکاربودن آن؛

ب) هماهنگ‌بودن موضوعات با مباحث ترم‌های گذشته که دانشجو آن را گذرانده باشد؛

ج) نباید موضوع انتخابی نگارش، به دور از فضای فکری دانشجویان باشد. (همان: ۲۲۵)

تصحیح نگارش

فرایند تصحیح برگه‌های نگارش از جمله مواردی است که متخصصان آموزش زبان بسیار به آن پرداخته‌اند؛ زیرا به‌منظور داوری یک نگارش باید دلایلی روشن و مشخص وجود داشته باشد تا بر پایه‌ی آن ارزیابی دقیقی انجام شود. (المخزومی و دیگران، ۱۴۱۰ق: ۱۷۸)؛ زیرا هدف تصحیح نگارش، نظارت بر کارکرد دانشجو به‌صورت مستقیم و آگاه‌کردن او به موارد خطاست تا آن را تصحیح کرده و از تکرار دوباره‌ی آن جلوگیری به عمل آورد (معروف، ۱۹۹۱م: ۲۱۲). استاد باید در فرایند تصحیح در هر جلسه، انشاهای جلسه‌ی قبل را بر روی تخته نوشته و آن را با همکاری دانشجویان تصحیح کند؛ سپس در مرحله‌ی بعد بهتر آن است که در پایان صفحه، موارد ضعف و قوت دانشجو را با دلیل یادداشت نماید (الطاهر، ۱۹۸۴م: ۴۷-۴۸).

آشنایی دانشجویان به اشتباهات‌شان، آن‌ها را از تکرار اشتباه از حیث محتوا، سبک، زبان، نحو و... بازمی‌دارد. دانستن این حقیقت برای ما ضروری است که بهترین تصحیح آن است که دانشجو معنای آن را بداند؛ زیرا که غرض از تصحیح این است که دانشجو دلیل خطا را دانسته و از تکرار مجدد آن پرهیز نماید (الهاسمی، ۱۹۸۷م: ۳۱۱-۳۱۵).

یک شیوه‌ی کاربردی تصحیح هست که کمتر استفاده می‌شود و آن‌هم قراردادن رمزهایی

قراردادی بین استاد و دانشجوست که استاد به‌جای این‌که خطاها را به‌صورت مستقیم تصحیح کند، موارد خطا را با رمزهایی نشانه‌گذاری کند و دانشجو با توجه به نشانه‌ها، نگارش خود را اصلاح کند؛ مانند:

ج) خطا در ترکیب جمله؛

ک) خطا در ساختار کلمه؛

ن) خطا در ترکیب نحوی؛

ص) خطا در ترکیب صرفی؛

م) خطا در ترکیب املائی. ولی شرط است که یادداشتهای استاد، واضح، مشخص و برای دانشجو قابل فهم باشد (معروف، ۱۹۹۱م: ۲۱۷-۲۱۸).

ارتباط بین مهارت‌های زبانی

قطعاً برترین شیوه در تدریس نگارش، همان است که انسان حرف‌زدن را آموخت؛ انسان از زمان تولد، قادر به سخن‌گفتن نبود؛ ولی از زمانی که توانایی سخن‌پیدا کرد شروع به تقلید از سخن دیگران نمود، زبان نوشتار با زبان گفتار متفاوت است؛ بنابراین دانشجو هر زمان که در مقابل یک زبان جدید که دارای قوانین و الفاظ خاصی است، قرار می‌گیرد، بایستی دامنه‌ی لغات خویش را افزایش دهد (الدسوقی، ۱۹۴۳م: ۸۳).

دانشجویان با شنیدن جملات و عبارتهای مختلف با نگارش آشنا می‌شوند؛ زیرا آنان معمولاً کلمات و جملاتی را می‌نویسند که از طریق گوش‌دادن یا خواندن با آن‌ها آشنا شده باشند؛ پس بایستی بین روش تدریس نگارش و بقیه‌ی مهارت‌های زبانی (مکالمه، خواندن و...) ارتباط وجود داشته و در خدمت یکدیگر قرار بگیرند (مدکور، ۱۹۹۱م: ۲۸۶-۲۸۸).

در اینجا ضرورت درس‌هایی مثل آزمایشگاه، مکالمه و... به‌وضوح آشکار می‌شود، استاد در درس نگارش بایستی دانشجویان را گاه و بیگاه با موضوعاتی که در درس‌های دیگر به آن پرداخته شده غافلگیر کند تا به دانشجو فرصت بدهد آنچه را از مطالب، فراگرفته بازخوانی و با بیان خود آن را ارایه نماید (الدسوقی، ۱۹۴۳م: ۹۰)؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که تمام دروس در نظر گرفته‌شده برای آموزش زبان عربی مانند یک حلقه‌ی به‌هم پیوسته با هم در ارتباط‌اند. دانشجویان با تمرین «خواندن» و قدرت بیان مناسب در کلاس‌های «مکالمه»، نگارش خود را نیز تقویت کرده و بهبود می‌بخشند.

استفاده از تکنولوژی و تمرینات متنوع

تحقیقات انجام‌گرفته نشان می‌دهد که در تدریس رشته‌ی زبان و ادبیات عربی در بیشتر دانشگاه‌ها از فنون تدریس سنتی استفاده می‌شود. هرچند بعضی از گروه‌ها در کشور از فناوری روز نیز بهره می‌برند. همگام‌شدن با تکنولوژی روز دنیا در امر آموزش، ضروری به‌نظر می‌رسد؛ پس بایستی در فنون تدریس از امکانات اساسی همچون پروژکتور، اورهد و تهیه‌ی منابع نوشتاری به دقت تنظیم‌شده، استفاده نمود (لنن و نیوبل، ۱۳۸۵ش: ۱۳۷-۱۳۸). آنچه بعد از محتوای آموزشی باید به آن اهمیت داده شود، شیوه و روش انتخابی برای انتقال هرچه‌بہتر و مؤثرتر مفاهیم است (شعبانی، ۱۳۸۷ش: ۱۸۹).

تمامی معلمان آموزش زبان می‌توانند در عکس‌ها منبع باارزشی برای موضوع نگارش پیدا کنند. نقاشی، عکس، پوستر، اسلاید، کارتون، تبلیغات، مجلات، طرح، نمودار، جدول و... بیش از هرچیز تجربه‌ی مشترکی برای شاگردان کلاس فراهم می‌آورد، این اقدام باعث ایجاد پایه‌ای مشترک برای انواع فعالیت‌های زبانی می‌گردد (مصطفی، ۲۰۰۷م: ۱۶۱). هنگامی که زبان‌آموز واژگان را نه از طریق ترجمه، بلکه از طریق تصاویر بازنمایی می‌کند، بین واژه و تصویر ارتباطی را جست‌وجو می‌کند و همین‌طور زمانی که واژگان در یک بافت قرار گیرند، قابل درک‌تر می‌شوند؛ یعنی درون‌داد معنا بر حسب موقعیت شکل می‌گیرد. (طهماسبی و دیگران، ۱۳۹۳ش: ۱۵۷-۱۵۸)، و این گونه نیز باعث ایجاد نوعی مشارکت و نشاط بین دانشجویان می‌شود.

خلاصه‌کردن، تمرین باارزش دیگری به‌منظور یافتن مفهوم متن و انتقال آن به زبانی دیگر به‌شمار می‌آید. فراگیران در روبه‌روشدن با یک متن، نه‌تنها باید نظر اصلی را پیدا کنند، بلکه آن را با کلمات خود بیان دارند، توانایی زبان‌آموز در درک مفاهیم، به جریان انداختن آن‌ها و بیان آن با کلمات خود، هدف اصلی روند زبان‌آموزی است (آن ریمز، ۱۳۷۰ش: ۵۲).

توصیف داده‌های مربوط به فنون تدریس

توصیف داده‌های مربوط به دانشجویان و اساتید

متغیر اول: «فن اطلاعات پیش‌زمینه‌ای»

موارد زیر می‌تواند از جمله اقدام استاد در این مرحله باشد:

۱. میزان ارایه‌ی اطلاعات پیش‌زمینه‌ای در مورد موضوع، قبل از شروع نگارش؛

۲. آشناکردن دانشجویان با منابع و مآخذی که به آن‌ها در این راه کمک می‌کند.

داده‌های این بخش نشان داد که ۳/۸ درصد از دانشجویان به مقدار خیلی زیاد، و ۱۳/۸ درصد در سطح زیاد و ۳۸/۸ درصد در سطح متوسط و ۳۱/۲ درصد به مقدار کم و ۱۲/۵ درصد به میزان خیلی کم از دانشجویان معتقدند که اساتید آن‌ها نسبت به ارایه‌ی اطلاعات پیش‌زمینه‌ای اقدام می‌کنند.

جدول ۱. میزان استفاده از فن دادن اطلاعات پیش‌زمینه‌ای (دانشجویان)

خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم		خیلی کم	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۳/۸	۳	۳۱/۸	۱۱	۳۸/۸	۳۱	۳۱/۲	۲۵	۱۲/۵	۱۰

در مقابل، داده‌های به‌دست‌آمده از اساتید نشان داد که ۳۷/۵ درصد در سطح خیلی زیاد و ۲۵ درصد در سطح زیاد و ۳۷/۵ درصد در سطح متوسط معتقد به اطلاعات پیش‌زمینه‌ای و معرفی مصادر و مراجع در این زمینه هستند.

جدول ۲. میزان استفاده از فن ارایه‌ی اطلاعات پیش‌زمینه‌ای (اساتید)

خیلی زیاد		زیاد		متوسط	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۳۷/۵	۳	۲۵	۲	۳۷/۵	۳

متغیر دوم: «استفاده از فن تدریس مشارکتی»

موارد زیر از جمله مفاهیم تعریف‌شده برای این بخش را تشکیل می‌دهد:

۱. تصحیح نگارش در کلاس با همکاری دانشجویان؛

۲. مشارکت دانشجویان در انتخاب موضوع نگارش.

پاسخ‌گویی دانشجویان به این متغیر نشان داد که ۱۵ درصد مقدار کم و ۳۰ درصد متوسط را انتخاب کرده و ۴۱/۲ درصد سطح زیاد و ۳۷/۵ خیلی زیاد، به میزان مشارکتی بودن کلاس اعتقاد داشتند.

جدول ۳. میزان استفاده از فن مشارکتی (دانشجویان)

خیلی زیاد		زیاد		متوسط		کم	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۳۷/۵	۱۱	۴۱/۲	۳۳	۳۰	۲۴	۱۵	۱۲

۱۲/۵ درصد از اساتید خیلی کم و ۲۵ درصد به مقدار کم و ۳۷/۵ درصد در سطح متوسط و ۱۲/۵ درصد هم در سطح زیاد معتقد به مشارکتی بودن کلاس هستند.

جدول ۴. میزان استفاده از فن مشارکتی (اساتید)

خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۱۲/۵	۱	۲	۲۵	۳	۳۷/۵	۱	۱۲/۵	۱	۱۲/۵

متغیر سوم: «ارتباط مهارت‌های زبانی با یکدیگر»

از جمله مفاهیمی که در این بخش مورد توجه قرار می‌گیرد:

۱. تأثیر و ارتباط بین دروسی مانند آزمایشگاه، مکالمه، متون و... در نگارش؛
  ۲. ارتباط بین اساتید مهارت‌های زبانی در راستای یک هدف واحد.
- با جست‌وجو در پاسخ‌های دانشجویان مشخص شد که ۱۳/۸ درصد در سطح خیلی کم، و ۳۸/۸ درصد در سطح کم، ۳۲/۵ درصد در سطح متوسط و ۱۳/۸ درصد در نهایت ۱/۲ درصد در سطح خیلی زیاد معتقد به اجرای این فن هستند.

جدول ۵. میزان ارتباط بین دروس مهارت‌های زبانی (دانشجویان)

خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۱۱	۱۳/۸	۳۱	۳۸/۸	۲۶	۳۲/۵	۱۱	۱۳/۸	۱	۱/۲

اساتید نیز در پاسخ به این سوال ۱۲/۵ در سطح خیلی کم و ۳۷/۵ در سطح کم و متوسط، و ۱۲/۵ هم در سطح زیاد قایل به این مسئله هستند.

جدول ۶. میزان ارتباط بین مهارت‌های زبانی (اساتید)

خیلی کم		کم		متوسط		زیاد	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۱	۱۲/۵	۳	۳۷/۵	۳	۳۷/۵	۱	۱۲/۵

متغیر چهارم: «فن استفاده از امکانات و تکنولوژی»

گفتار مربوط به این موضوع عبارت است از: استفاده از امکاناتی همچون: اسلاید، عکس، نرم‌افزار و دیگر امکانات موجود در زمینه‌ی نگارش.

براساس نظر دانشجویان ۱۸/۸ درصد در سطح خیلی کم و ۳۳/۸ درصد در سطح کم و ۳۲/۵ درصد در سطح متوسط و ۱۲/۵ درصد در سطح زیاد و در نهایت ۲/۵ درصد در سطح خیلی زیاد معتقد به اجرای این فن در کلاس‌های نگارش هستند.

جدول ۷. فن استفاده از امکانات و تکنولوژی (دانشجویان)

خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۱۵	۱۸/۸	۲۷	۳۳/۸	۲۶	۳۲/۵	۱۰	۱۲/۵	۲	۲/۵

در مورد اساتید نیز نتیجه بدین صورت است که ۱۲/۵ در سطح خیلی کم، ۵۰ درصد کم و ۳۷/۵ درصد در سطح متوسط قایل به استفاده از امکانات در زمینه‌ی تدریس نگارش هستند.

جدول ۸. فن استفاده از امکانات و تکنولوژی (اساتید)

متوسط		کم		خیلی کم	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۳۷/۵	۳	۵۰	۴	۱۲/۵	۱

تحلیل داده‌های پژوهش

تحلیل داده‌های به دست آمده از دانشجویان و اساتید

متغیر اول: « فن ارایه‌ی اطلاعات پیش‌زمینه‌ای»

در توصیف داده‌های این متغیر ثابت شد که ۳/۸ درصد در سطح بالا، و ۳۸/۸ درصد در سطح متوسط، و ۳۱/۲ درصد در سطح کم معتقد بودند که اساتید آن‌ها اطلاعات پیش‌زمینه‌ای را در اختیار آن‌ها قرار می‌دهند و در مقابل، داده‌های اساتید نیز نشان داد که ۳۷/۵ درصد در سطح زیاد و به همین میزان در سطح متوسط به استفاده از این فن معتقد بودند. داده‌ها نشان می‌دهد که فن ارایه‌ی اطلاعات پیش‌زمینه‌ای کم‌وبیش توسط اساتید اجرا می‌شود، و معمولاً دانشجوی بدون فکر قبلی در مورد یک موضوع می‌نویسد، شاید مهم‌ترین دلیل، این باشد که باید دانشجوی آن‌قدر اطلاعات در مورد موضوعات مختلف داشته باشد که بتواند درباره‌ی هر موضوعی بنویسد. راهکار مناسب در این زمینه: اساتید می‌توانند با معرفی منابع مختلف در مورد یک موضوع، دانشجویان را برای نگارش هفته‌ی آینده آماده کنند؛ مثلاً استاد با پیشنهاد خواندن کتاب «الایام» طه حسین، به دانشجویان، موضوع «اذکر سیرتک الذاتیة» را برای نگارش پیشنهاد دهد.

متغیر دوم: «استفاده از فن تدریس مشارکتی»

با توجه به توصیف داده‌های دو گروه دانشجویان و اساتید در مورد این متغیر مشخص شد که ۴۱/۲ درصد از دانشجویان در سطح زیاد و ۳۰ درصد در سطح متوسط و ۱۵ درصد در حد کم

به اجرای این فن توسط اساتید خود معتقد بودند. در مقابل اساتید ۱۲/۵ درصد در سطح زیاد و ۳۷/۵ درصد در سطح متوسط و ۲۵ درصد در حد کم به اجرای این فن معتقدند. نکته‌ی مهم در این بحث، این است که در اجرا و عدم اجرای این فن، اختلاف نظر هست؛ ولی به نظر می‌رسد که تدریس فعال در قسمت تصحیح خطا به مراتب بیشتر از مشارکت در انتخاب موضوع و بحث در مورد آن صورت می‌گیرد؛ زیرا به صورت کلی در مورد انتخاب موضوع خود استاد، تصمیم‌گیرنده‌ی اول و آخر است. این بحث می‌تواند نتیجه‌ی این فرضیات باشد که استاد در فرایند انتخاب موضوع، خود تصمیم می‌گیرد؛ زیرا اعتقاد دارد موضوعی که دانشجوی انتخاب می‌کند حتماً در آن تمرین داشته است و در نتیجه، اساتید معتقدند که موضوعی را که خود برمی‌گزینند، کاربردی و در نهایت به نفع دانشجویان است. در این زمینه پیشنهاد می‌شود استاد با توجه به داشته‌های دانشجویان و موضوعاتی که در درس‌های دیگر آموخته‌اند، به صورت مشارکتی، یک یا چند موضوع کاربردی را برای نگارش مطرح کند.

متغیر سوم: «ارتباط مهارت‌های زبانی با یکدیگر»

این متغیر باتوجه به داده‌های به دست آمده در نتایج دانشجویان و اساتید نشان می‌دهد که ۱۳/۸ درصد از دانشجویان در سطح زیاد، و ۳۲/۵ درصد در سطح متوسط و ۳۸/۸ درصد به میزان کم معتقد به وجود ارتباط بین دروس مهارت‌های زبانی هستند. در مقابل نتایج اساتید نشان می‌دهد که ۱۲/۵ درصد در سطح زیاد، و ۳۷/۵ درصد متوسط و به همین مقدار در سطح کم معتقد به وجود ارتباط هستند.

این داده‌ها نبود ارتباط کافی بین اساتید مهارت‌های زبانی را آشکار می‌کند. این مشکل می‌تواند به فرضیه‌های زیر مربوط باشد:

الف) اساتید معتقد به وجود ارتباط قوی بین دروس مهارت‌های زبانی نیستند، و این خود باعث شده که کارگاه نگارش به یک کلاس صرف و نحو تبدیل شود.

ب) اساتید طبق سرفصل مصوب وزارت علوم عمل نکرده و این خود باعث تداخل در برنامه‌ی آموزشی شده است.

ج) اساتید این درس‌ها با هم مختلف بوده و تعامل نداشتن اساتید با یکدیگر باعث ایجاد بعضی ناهماهنگی‌ها می‌شود که با اندکی توجه و برنامه‌ریزی، این تعامل مثمر ثمر واقع می‌شود.

د) جای خالی یک کتاب جامع که شامل همه‌ی دستورات‌العمل‌ها و برنامه‌ی مدون براساس سرفصل، احساس می‌شود که این امر می‌تواند بسیاری از این قبیل مشکلات را حل و برطرف کند. راهکار مناسب در این زمینه، تعامل و همکاری بیش از پیش اساتید مهارت‌های زبانی با یکدیگر است.

متغیر چهارم: «فن استفاده از امکانات و تکنولوژی»

توصیف داده‌های این بخش، نشان‌دهنده‌ی این است که ۳۳/۸ درصد از دانشجویان در سطح کم، ۳۲/۵ درصد در سطح متوسط و ۱۲/۵ درصد در سطح زیاد قایل به استفاده از امکانات در زمینه‌ی تدریس نگارش هستند. در مقابل داده‌های اساتید نیز این را نشان می‌دهد که ۳۷/۵ درصد در سطح متوسط و ۵۰ درصد در سطح کم به اجرای این فن می‌پردازند. برای کم‌رنگ بودن استفاده از این مهارت در دانشگاه‌ها، فرضیه‌های زیر را می‌توان در نظر داشت:

الف) اساتید از اهمیت و تأثیر بسزای امکانات در امر تدریس نگارش بی‌خبر بوده و هم‌چنان به روش سنتی در حال تدریس نگارش هستند.

ب) ممکن است دانشگاه‌ها وسایل و امکانات نوین آزمایشگاهی محدودی را در اختیار داشته باشند و تنها آن را در اختیار دروسی همچون آزمایشگاه قرار دهند و به نیازمند بودن درس نگارش به چنین امکاناتی معتقد نباشند.

در این زمینه پیشنهاد می‌شود با برگزاری جلسات هم‌اندیشی اساتید در امر نگارش، ضمن آگاهی از دستاوردهای جدید آموزش نگارش، در مورد استفاده از امکانات و تکنولوژی روز در آموزش نگارش بحث و تبادل نظر شود.

نتایج پژوهش

بررسی فرضیه‌ی اول پژوهش

بررسی مجموع نتایج متغیرهای مربوط به دادن اطلاعات پیش‌زمینه‌ای و تدریس فعال و مشارکتی نشان داد که دانشجویان در سطح متوسط به اجرای این روش تأکید داشته‌اند و این امر با فرضیه هم‌خوانی دارد. در مورد بهره‌گیری از امکانات و تجهیزات در امر آموزش نگارش نیز این امر صدق می‌کند؛ زیرا دانشجویان و اساتید اتفاق نظر دارند که استفاده از این امکانات به صورت محدود و در سطح پایین انجام می‌گیرد.

بررسی فرضیه‌ی دوم پژوهش

نتایج بررسی متغیر مربوط به ارتباط بین درس نگارش و اساتید دیگر، بخصوص دروس مهارت‌های زبانی، از نظر دانشجویان نشان می‌دهد که فرضیه تاحدودی صحت دارد؛ زیرا میزان ارتباط را بین سطح متوسط تا کم می‌بینند و وجود هرگونه ارتباط قوی بین دروس و اساتید حوزه‌ی مهارت زبانی را رد می‌کنند.

بررسی فرضیه‌ی سوم پژوهش

نتایج به‌دست‌آمده از بررسی متغیرهای مربوط به حوزه‌ی ارتباط بین دروس و اساتید درس‌های دیگر از جمله دروس مهارت‌های زبانی از نظر اساتید نشان داد که فرضیه تاحدودی به واقع نزدیک است؛ زیرا اساتید در سطح متوسط معتقد به ارتباط بین دروس مهارت‌های زبانی و تعامل اساتید با یکدیگر در این حوزه هستند.

راهکارها

- تهیه و تنظیم کتاب جامع آموزش نگارش مطابق با اهداف سرفصل و درجه‌بندی بر مبنای نگارش ۱ و ۲ و ۳. نکته‌ی قابل توجه در این زمینه است که کتاب‌های آموزش نگارش زبان عربی در ایران برخلاف آموزش زبان‌های خارجی دیگر مانند زبان انگلیسی، بدون

- سی دی صوتی و تصویری تهیه شده‌اند؛ لذا ضروری است برای بهبود فرایند آموزش نگارش از سی دی‌های کمک آموزشی استفاده شود.
- اجباری شدن نگارش پایان‌نامه به زبان عربی در دانشگاه‌ها، می‌تواند در پیشبرد اهداف آموزشی این رشته مؤثر باشد.
- تشکیل جلسات هم‌اندیشی گروه در هر دانشگاه برای ارتباط و تداخل نداشتن کار اساتید با یکدیگر در مرحله‌ی اول و ایجاد جلسات و همایش‌های مختلف برای اطلاع از آخرین دستاوردهای آموزش زبان ضروری به نظر می‌رسد.
- همکاری دانشگاه و مجهز کردن آزمایشگاه زبان به تجهیزات نوین آموزشی و بهره‌بردن از آن‌ها برای تدریس نگارش با هدف ایجاد تنوع و انگیزه بین دانشجویان ضروری است.

منابع و مأخذ:

۱. آن ریمز (۱۳۷۰)، فنون تدریس نگارش؛ ترجمه‌ی سیداکبر میرحسینی و قاسم کیبیری، چاپ اول، تهران: رهنما.
۲. آل یاسین، محمدحسن (۱۹۷۴)، المبادئ الأساسية في طرق التدريس العامة، مصر: مكتبة النهضة.
۳. الرکابی، جودت (۲۰۰۹)، طرق تدریس اللغة العربية، الطبعة الثانية عشرة، دمشق: دارالفکر.
۴. شعبانی، حسن (۱۳۸۷)، مهارت‌های آموزشی و پرورشی، روش‌ها و فنون، ج ۱، چاپ ۲۲، تهران: سمت.
۵. صفوی، أمان‌الله (۱۳۸۲)، روش‌ها، فنون و الگوهای تدریس، چاپ اول، تهران: سمت.
۶. صفوی، أمان‌الله (۱۳۷۱)، کلیات روش‌ها و فنون تدریس، چاپ سوم، تهران: معاد.
۷. طبایخه، عبدالأمیر (۲۰۰۷)، منهجية البحث تقنيات و مناهج، الطبعة الأولى، بیروت: دارالهادی.
۸. الطاهر، علی الجواد (۱۹۸۴)، اصول تدریس اللغة العربية، الطبعة الثانية، بیروت: دارالرائد العربی.
۹. عطا، إبراهیم محمد (بی‌تا)، طرق تدریس اللغة العربية و التریبه الدینیة، القاهرة: مكتبة النهضة المصرية.
۱۰. فتحی آذر، اسکندر (۱۳۸۷)، روش‌ها و فنون تدریس، چاپ دوم، نشر دانشگاه تبریز.
۱۱. کنن، رابرت و دیوید نیویل (۱۳۸۵)، راهنمای بهبود روش‌های تدریس در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی؛ ترجمه‌ی احمدرضا نصر و دیگران، تهران: سمت.
۱۲. معروف، نایف (۱۹۹۱)، خصائص العربية و طرائق تدریسها، الطبعة الرابعة، عمان: دارالنفائس.
۱۳. مدکور، علی احمد (۱۹۹۱)، تدریس فنون اللغة العربية، القاهرة: دارالشواف.
۱۴. مصطفی، عبدالله علی (۲۰۰۷)، مهارات اللغة العربية، الطبعة الثانية، عمان: دارالمسيرة.

مقالات و پایان‌نامه‌ها

۱. الدسوقی، عمر (۱۹۴۳)، «تعلیم الإنشاء، مجله دارالعلوم، العددان الأول والثانی، صص ۸۱-۹۳.
۲. متقی‌زاده، عیسی و دیگران (۱۳۸۸)، «تحلیل و بررسی عوامل ضعف دانشجویان رشته‌ی زبان و ادبیات عربی در مهارت‌های زبانی از دیدگاه اساتید و دانشجویان این رشته»، *مجله‌ی پژوهش‌های زبان و ادبیات تطبیقی*، شماره‌ی یکم، صص ۱۱۵-۱۳۷.
۳. - - (۱۳۹۰)، «بررسی و نقد میزان اجرای فنون تدریس متون شعری در دوره‌ی کارشناسی رشته‌ی زبان و ادبیات عربی»، *مجله‌ی پژوهش‌های زبان و ادبیات تطبیقی*، شماره‌ی یکم، صص ۱۷۳-۱۹۱.
۴. - - (۱۳۹۱)، «میزان اجرای روش‌ها و فنون تدریس قواعد در مقطع کارشناسی رشته‌ی زبان و ادبیات عربی از نظر اساتید و دانشجویان»، *مجله‌ی جستارهای زبانی*، شماره‌ی دوم، صص ۱۵۹-۱۷۸.
۵. المخزومی، خلف و دیگران (۱۴۱۰)، «دراسة میدانیة للأسالیب المستخدمة فی تقویم الإنشاء العربی فی المدارس الثانویة فی محافظة إربد»، *مجله اللغة العربیة الأردنیة*، شماره‌ی ۳۸، صص ۱۷۷-۲۰۸.
۶. گنجی، نرگس و جلائی، مریم (۱۳۹۱)، «الأسباب الكامنة وراء نقص الكفاءة اللغویة لطلاب الجامعات الإیرانیة فی كتاباتهم بالعربیة»، *مجله الجمعية العلمیة الإیرانیة للغة العربیة و آدابها*، شماره‌ی ۱۹، صص ۷۵-۱۰۰.
۷. گنجی، نرگس (۱۳۸۷)، «تداخل و تأثیر آن در نگارش عربی دانشجویان فارسی‌زبان، *مجله‌ی انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی*، شماره‌ی ۱۰، صص ۷۷-۹۹.
۸. القحطانی، أشرف‌بن سعید (۱۴۳۰)، «فاعلیة استخدام استراتیجیة التعلم التعاونی فی تنمية مهارات تحلیل النص الأدبی لدى طلاب الثالث المتوسط»، رسالة ماجستیر جامعة أم القرى السعودیة.
۹. السقطی، أحمد مسعد (۱۹۵۵)، «دروس الإنشاء فی اللغة العربیة»، *مجله التریبة الحدیثة*، شماره‌ی چهارم، صص ۳۰۹-۳۱۹.
۱۰. طهماسبی و دیگران (۱۳۹۳)، «آموزش اهداف عمومی و دانشگاهی در مکالمه‌ی زبان عربی با تکیه بر سیلابس مفهومی- کاربردی و روش کار محور»، *مجله‌ی جستارهای زبانی*، شماره‌ی ۵، صص ۱۴۵-۱۸۱.
۱۱. قائمی، مرتضی (۱۳۸۶)، «آموزش مهارت نوشتن در ایران موانع و راهکارها، *مجموعه مقالات همایش مدیران گروه‌های زبان عربی دانشگاه بوعلی همدان*، صص ۲۱۵-۲۲۸.
۱۲. جلائی، مریم (۱۳۹۱)، «دراسة المدخل التواصلی فی تدریس الأدب العربی المعاصر لطلاب العربیة الإیرانیین»، رساله‌ی دکترای دانشگاه اصفهان.
۱۳. نجاریان، ماجد (۱۳۸۴)، «درس الإنشاء، المشاكل والحلول» *مجموعه مقالات دومین همایش مدیران گروه‌های عربی دانشگاه‌های کشور (گروه عربی دانشگاه اصفهان)*.

إشكالية مستوى تطبيق فنون تدريس الإنشاء في مرحلة البكالوريوس فرع اللغة العربية و آدابها، عرض لآراء الأساتذة والطلاب

عيسى متقى زاده^١، احمد حيدرى^٢، نورالدين پروين^٣

١- أستاذ مساعد في قسم اللغة العربية و آدابها بجامعة تربيت مدرس

٢- طالب ماجستير في اللغة العربية و آدابها بجامعة تربيت مدرس

٣- طالب دكتوراه في اللغة العربية و آدابها بجامعة رازى كرمانشاه

ملخص:

تلعب أساليب التدريس دورا رياديا في تعليم الإنشاء للطلاب، فالهدف من تعليم الإنشاء هو حفظ الطالب من الوقوع في الأخطاء؛ لذا يجدر الاهتمام بأساليب علمية وتطبيقية في عملية التعليم ليتمكن الطالب من تعلم الإنشاء. على الرغم من تخصيص ست وحدات دراسية لحصة الإنشاء في مرحلة البكالوريوس لطلاب فرع اللغة العربية و آدابها في إيران، إلا أن الطلاب مازالو يعانون من مشاكل في مرحلة التطبيق؛ يرجع هذا الأمر إلى اعتماد الأسلوب التقليدى في عملية التدريس وعدم استخدام الأساليب المناسبة في تدريس الإنشاء من قبل الأساتذة. هذه الدراسة تحاول معتمدة على المنهج الاستقصائى و توزيع الاستمارات، دراسة مدى تطبيق المقرر الدراسى، أساليب التدريس والعلاقة بين الإنشاء و المهارات اللغوية الأخرى (التكلم، القراءة و...) و تقديم الحلول المناسبة بهذا الشأن. المجتمع الإحصائى لهذه الدراسة هو ٨٠ طالبا من الفصل الخامس إلى ما بعد مرحلة البكالوريوس و أساتذة اللغة العربية و آدابها في جامعات: طهران، علامة الطباطبائى، شهيد بهشتى و خوارزمى. يظهر لنا من خلال النتائج أن الإشكالية الكبرى في مجال تدريس الإنشاء تعود إلى عوامل عدة منها: عدم التعامل الفعال من قبل أساتذة المهارت اللغوية بعضهم لبعض، عدم الاكتراث بالمهارات المختلفة في تدريس الإنشاء و الاستخدام المحدود للتجهيزات المختبرية.

الكلمات الرئيسية: تعليم اللغة العربية، أساليب التدريس، المهارات اللغوية، الإنشاء.

